

DOI 10.36074/logos-04.07.2025.038

КРИТИЧНЕ ЧИТАННЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОЦІНКИ

Хижняк Ірина Анатоліївна¹

---

1. кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», УКРАЇНА
ORCID ID: 0000-0003-1036-9744

Сучасна епоха інформаційного перевантаження кардинально змінила умови функціонування літературного дискурсу, створивши нові виклики для формування критичного читання та літературної оцінки. Безпрецедентний обсяг текстової інформації, що циркулює в цифровому просторі, множинність платформ та форматів, фрагментація читацької уваги та конкуренція між різними типами контенту актуалізують проблему розробки ефективних методик аналізу тексту в умовах інформаційного хаосу. Особливої актуальності ця проблематика набуває в контексті вищої освіти, де формування навичок вибіркового критичного читання та якісної літературної оцінки в умовах інформаційного перевантаження стає ключовою компетентністю майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

Концептуальні засади критичного читання в умовах інформаційного перевантаження базуються на розумінні необхідності розробки особливих стратегій аналізу текстів в умовах надлишку інформації.

Особлива увага в освітньому процесі приділяється розвитку навичок управління інформаційним потоком та боротьбі з читацьким вигоранням. Студенти опановують техніки «цифрового детоксу» для літературного аналізу, вивчаючи стратегії обмеження кількості джерел, встановлення часових меж для дослідження та створення персональних фільтрів якості контенту [1]. Практичне завдання передбачає створення власної «інформаційної дієти» для вивчення конкретного літературного явища, наприклад, сучасної екофантастики, з обґрунтуванням вибору джерел та методів їх обробки. Студенти також розробляють стратегії протидії «інформаційному паралічу» - стану, коли надлишок інформації перешкоджає прийняттю рішень щодо літературної оцінки.

ABSCHNITT 17.
PÄDAGOGIK UND BILDUNG

Важливим аспектом практичного застосування методів критичного читання є робота з алгоритмічно генерованим контентом та штучно створеними літературними текстами. Студенти досліджують феномен AI-генерованої поезії та прози, аналізуючи виклики, які це створює для традиційних критеріїв літературної оцінки. Практичне завдання включає порівняльний аналіз творів, написаних людиною та штучним інтелектом, розробку нових критеріїв оцінювання машинно-генерованої літератури та дослідження етичних аспектів використання ШІ у творчому процесі. Студенти також вивчають проблему детекції штучно створеного контенту серед великих масивів інформації, що стає критично важливим навиком в епоху інформаційного перевантаження.

Методологічні виклики критичного читання в епоху інформаційного перевантаження пов'язані з необхідністю балансування між швидкістю обробки інформації та глибиною аналізу. Практичний досвід показує, що студенти часто стикаються з дилемою між кількістю та якістю: прагнення охопити максимальну кількість джерел може призводити до поверхового аналізу, тоді як глибоке занурення в окремі тексти може призвести до втрати актуальності дослідження через швидкі зміни в інформаційному полі. Під час практичних занять студенти розробляють індивідуальні стратегії оптимізації часу, вивчаючи техніки швидкого читання для фільтрації контенту та методи поглибленого аналізу для відібраних текстів.

Технологічна складова критичного читання в умовах інформаційного перевантаження потребує від студентів освоєння інструментів автоматизації та фільтрації контенту. Практичні заняття включають роботу з інструментами моніторингу літературних новин, такими як Google Alerts, RSS-агрегатори та спеціалізовані літературні бази даних [2]. Студенти опановують техніки використання пошукових операторів для точного відбору релевантної інформації, створення персональних дашбордів для відстеження літературних тенденцій та використання інструментів аналізу тональності для швидкої оцінки великих масивів рецензій. Практичне завдання передбачає створення автоматизованої системи моніторингу літературного контенту з налаштуванням фільтрів якості та релевантності.

Соціальний аспект критичного читання в умовах інформаційного перевантаження особливо важливий для розуміння механізмів формування літературної репутації в цифровому просторі. Студенти аналізують феномен «viral criticism» - швидкого поширення літературних оцінок через соціальні мережі, досліджуючи, як алгоритми впливають на видимість різних точок зору та формування читацьких трендів. Практичне завдання передбачає трекінг поширення літературної думки через різні платформи (Twitter, Instagram,

TikTok, YouTube) з аналізом факторів, що сприяють вірусності певних оцінок. Студенти також досліджують проблему «ехо-камер» у літературній критиці та розробляють стратегії доступу до альтернативних точок зору в умовах алгоритмічної персоналізації контенту.

Перспективи розвитку критичного читання в епоху інформаційного перевантаження пов'язані з розробкою адаптивних систем підтримки літературного аналізу. Студенти працюють з експериментальними ШІ-асистентами для літературної критики, досліджуючи можливості використання машинного навчання для попередньої фільтрації текстів, автоматичного виявлення ключових тем та генерації початкових гіпотез для аналізу. Практичне завдання включає тестування різних ШІ-інструментів для підтримки критичного читання з оцінкою їх ефективності та обмежень. Студенти також розробляють концепції «розумних» систем курації літературного контенту, що могли б допомагати читачам орієнтуватися в інформаційному потоці без втрати критичного мислення та особистої думки.

Формування навичок критичного читання в цифрову епоху потребує комплексного підходу, що поєднує теоретичне осмислення нових літературних форм з практичним освоєнням цифрових інструментів аналізу. Досвід практичного застосування розроблених методів показує їх ефективність у підготовці студентів до критичного осмислення сучасної літературної культури. Важливим результатом є формування у студентів розуміння того, що цифрові технології не просто змінюють форми подачі літератури, але й створюють нові можливості для художнього вираження та критичного аналізу. Подальший розвиток цієї методології має спиратися на міждисциплінарний підхід, що інтегрує досягнення літературознавства, медіа-студій та цифрових гуманітарних наук, забезпечуючи комплексну підготовку майбутніх фахівців до роботи в умовах цифрової трансформації літературної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Lilik, O. (2018). Osoblyvosti vykorystannia kreolizovanykh tekstiv u profesiinii pidhotovtsi maibutnykh uchyteliv ukrainskoi literatury [Peculiarities of the use of creolized texts in professional training of future teachers of Ukrainian literature]. *Myste tska osvita: zmist, tekhnolohii, menedzhment -Art education: sense, technologies, and management*, 13, 71-83 [in Ukrainian].
- [2] Tverdokhlib, H. (2024). Tsyfrove chytannya yak suchasnyy tsyfrovyy trend [Digital reading as a modern digital trend]. *Molod' i rynok. - Youth and morning*, №9 (229). 80-84 [in Ukrainian].